

паходжаньня двух словаў. Калі *Волат* у шмат якіх дасьледнікаў лічыцца пазычаньнем, то Асілак — адвеку наш.

Прысутнасьць *Волат* у вуснай народнай творчасьці можа паказваць на тое, што яны ў свой час адыгралі заўважную ролю ў гісторыі беларускай зямлі. Больш за тое, яны пакінулі па сабе матэрыяльныя памяткі свайго існаваньня — курганы-валатоўкі, якія часам утвараюць цэлыя могільнікі — ад двух да 20–30 і больш капцоў. *Волаты*, *Волатава*, *Валатоўшчына*, *Валатоўкі*, *Волатава магіла* — назвы паселішч. Міхал *Валатоўскі* — беларускі этнограф і краязнаўца другой паловы XIX стагодзьдзя, які вывучаў Палесьсе.

У сёньняшнім беларускім жыцьці словы „*волат*“ і „асілак“ — сынонімы, да якіх можна дадаць: сілач, магут, здаравяк, здаравіла, здаравец, атлет і вядома ж, стыльва зьніжанае, пераноснае — бугай.

Усе яны прайграюць *Волату* і Асілку ў адным: яны характарызуюць чалавека толькі зь фізычнага боку. *Волат*, Асілак і магут — цэлая жыцьцёвая філязофія. Ніхто зь іх не асацыюецца з грузчыкам. Нікога нельга ўявіць удзельнікам п'яной бойкі. Яны чыстыя, незаплямленыя. Яны — героі. Яны — жыцьцёва значныя адзінкі, якіх так не стае сучаснай Беларусі.

Вуліца

Анатоль Вярцінскі

Вясковая і гарадзкая, вузкая і шырокая, простая і крывая, адкрытая, што выводзіць на выган, на дарогу, на тракт, і глухая, тупіковая, што вядзе ў нікуды. *Вуліца* пясчаная, пыльная або гразкая, брукаваная або пакрытая асфальтам — на чорным асфальце асабліва відаць крываваыя плямы.

Ад *вуліцы* згадваю неаддзельнае вясковае дзяцінства:

— Куды, сыноч?

— На *вуліцу*...

Сёньня ў гарадах моладзь на тое ж пытаньне адказвае — на *вуліцу*, на плошчу, на дэманстрацыю.

Улады прысвоілі сабе права вырашаць, па якой *вуліцы* дэманстрантам можна ісьці, а па якой нельга. І калі яны, дэманстранты, барані Бог, раптам пойдучь не па той, не па дазволенай *вуліцы*, ахоўнікі парадку іх могуць сустраць дубінкамі і сьлезачечным газам.

Ёсьць такі выраз — *сьвята на нашай вуліцы*. Менавіта яго ўжыла тры гады таму група вядомых літаратараў і навукоўцаў, калі выступіла супраць скасаваньня нашага галоўнага нацыянальнага сьвята, зьвязанага з абвяшчэньнем Дэклярацыі аб дзяржаўным сувэрэнітэце Беларусі.

Дык што сьвяткаваць нам, беларусам? Ці будзе на нашай *вуліцы* сьвята? — пыталіся аўтары артыкулу. Сапраўды, ці будзе, а як будзе — то калі і якое сьвята на нашай беларускай *вуліцы*?

Вусны

Сяргей Харэўскі

„Адказваць пісьмова ці *вусна*?“ — пытаюцца вучні ў настаўнікаў. Калі *вусна* — той адказ будзе распаведзены *вуснамі*.

„Я азёрную сінечу вуснамі лаўлю“, — п'яецца ў песьні. Чаго толькі ні робіцца вуснамі — прамаўляюцца лэзунгі, шэпчуцца прапановы, смакуецца пітво і чыесьці іншыя вусны.

„Ногі падкасіліся і ў мне, і ў ёй. Зьліліся вусны з вуснамі самі сабой“, — клясычныя купалаўскія радкі. Вусны зьліваюцца, дакранаюцца, датыкаюцца. Вусны гарачыя, палымяныя, прагныя. Ну, вядома ж, яны могуць быць, як маліны ці як вішні.

Ад вуснаў утварыліся і вусы. Хоць вусы — зусім не абавязковая дэталёў да вуснаў. Вусыціш — найперш ціш, зьмяненьне, зьнерухомленьне вуснаў. Вусень насамрэч падобны да вуснаў сваімі плаўнымі, перабарлівымі, прагнымі рухамі па сваёй сакаўной ежы. Па вуснах заўжды смак — салоны смак крыві, салодкі смак суніцаў ці горкі смак праўды.

Па вуснах мяркуюць і пра людзей наагул. Бо вусны бываюць зьгчлівымі і пажадлівымі, злымі і ласкавымі, бязвольнымі і рашуча сьціснутымі. Зь іх мы чуем вітаньні і праклёны, шчырыя малітвы і шчырую ману, пустыя дэкларацыі і словы гонару. Зь іх і тчэцца нашая вусная гісторыя, заўсёды праўдзівейшая, чым гісторыя пісьмовая, бо сказанае вусна ўжо ня выправіш. Бо яе ж выслаўляюць жывыя людзкія вусны.

Газэта

Сяржук Сокалаў-Воюш

Словам „газэта“ некалі ў Вэнэцыі называлі манэту, якой плацілі за друкаваны інфармацыйны ліст, які ўласна і быў газэтай у цяперашнім сэнсе слова.

Першая беларуская нелегальная газэта („Мужыцкая праўда“) зьявілася яшчэ ў мінулым стагодзьдзі, а вось першая легальная — „Наша доля“ — толькі ў гэтым.

Паколькі асноўнае прызначэньне газэты — праўдзіва інфармаваць — савецкія газэты не выконвалі, народ таксама ўжываў іх не паводле прызначэньня. Адны, ува ўмовах дэфіцыту паперы для прыбіральні, замянялі яе газэтай. Другія закаркоўвалі газэтай бутэлькі з алеем і самагонкай. Трэція — мылі газэтай вокны, білі ёй мух, скручвалі зь яе цыгаркі і распальвалі дровы ў печы, празь яе прасавалі штаны, у яе загортвалі ежу ў дарогу, рэзалі на ёй закуску. Пры гэтым газэта ніколі не ўжывалася як сурвэтка. Рот і рукі выпіралі рукавом, аб штаны або яшчэ як.

У войску, у зімовы час, газэты ўжываліся замест анучаў. Газэта лепш трымала цеплыню.

Разам з тым газэта была апошняй надзеяй шукальнікаў праўды. У газэту скардзіліся, і надрукаваная скарга нярэдка дапамагала вырашыць праблему.

У назвах савецкіх газэтаў адбівалася ўся ідэалёгія камунізму: старадароскі „Поступ кастрычніка“ пад лепельскім „Ленінскім сьцягам“ выходзіў на петрыкаўскія „Новыя рубяжы“ і крупскім „Ленінскім курсам“ ішоў да пружанскай „Зары камунізму“. Аповед можна працягваць...

Чытачы ставіліся да газэтаў па-рознаму. Бальшыня сьвята верыла ў магію надрукаванага слова.

Напрыканцы XX стагодзьдзя газэту ўсё часьцей і часьцей пачаў замяняць тэлевізар.